Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
esitatud 15. juunil 2017[1]

Liidetud kohtuasjad C-688/15 ja C-109/16

Agnieška Anisimovienė jt
versus
BAB bankas Snoras,
Indėlių ir investicijų draudimas VĮ
(C-688/15)
ja
Indėlių ir investicijų draudimas VĮ
versus
Alvydas Raišelis
(C-109/16)

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus))

Eelotsuse küsimus – Hoiuste ja investeeringute tagamise skeemid – Direktiiv 94/19/EÜ – Direktiiv 97/9/EÜ – Mõiste „hoius“ – Mõiste „tavaline pangandustegevus“ – Mõiste „investeerimistegevusega seoses investori nimel hoiustatavad vahendid“ – Direktiivi 94/19 ja direktiivi 97/9 vahetu õigusmõju – Üksikisikute pangakontodelt krediidiasutuse nimel avatud kontole ülekantavad ja nimetatud asutuse emiteeritud finantsinstrumentide eest maksmiseks mõeldud vahendid

1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) pöördub taas Euroopa Kohtu poole seoses selle liikmesriigi ühe krediidiasutuse pankrotist tingitud kahe kohtuvaidlusega, mille üle tal tuleb otsustada.

2. Samamoodi nagu kohtuasjas, milles tehti Euroopa Kohtu 25. juuni 2015. aasta kohtuotsus Indėlių ir investicijų draudimas ja Nemaniūnas,[2] on eelotsusetaotluse esitanud kohus huvitatud direktiivide 94/19/EÜ[3] ja 97/9/EÜ[4] tõlgendamisest, et täpsustada nendes kummaski vastavalt hoiustajatele ja investoritele ette nähtud kaitse kohaldamisala.

3. Konkreetselt soovib asja arutav kohus teada, kas neid direktiive saab kohaldada summadele, mille on kliendid krediidiasutusele üle kandnud kas selle asutuse aktsiate ostmise või võlakirjade märkimise kulude katteks. Pangandusasutuse maksejõuetuse tõttu hiljem mõlemad tehingud lõpuks nurjusid.

1 Algkeel: hispaania.

2 Kohtuasi C-671/13, EU:C:2015:418.

3 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 1994. aasta direktiiv hoiuste tagamise skeemide kohta (EÜT 1994, L 135, lk 5; ELT eriväljaanne 06/02, lk 252), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2009. aasta direktiiviga 2009/14/EÜ (ELT 2009, L 68, lk 3) muudetud redaktsioonis.

4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. märtsi 1997. aasta direktiiv investeeringute tagamise skeemide kohta (EÜT 1997, L 84, lk 22; ELT eriväljaanne 06/02, lk 311).

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Direktiiv 94/19

4. Põhjendustes 1, 18 ja 20 on märgitud:

„[1] arvestades, et asutamislepingu eesmärkide kohaselt tuleks krediidiasutuste tegevuse kooskõlalist arengut edendada kogu ühenduses, kõrvaldades kõik asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse piirangud ning suurendades samas pangandussüsteemi stabiilsust ja hoiustajate kaitset“.

„[18] liikmesriik peab saama teatavat liiki eraldi loetletud hoiuseid või hoiustajaid hoiuste tagamise skeemide võimaldatavast kaitsest ilma jätta, kui ta leiab, et need ei vaja erilist kaitset“.

„[20] on säilitatud põhimõte, et ühtlustatud alammäär kehtib hoiustaja, mitte hoiuse kohta; seetõttu on asjakohane võtta arvesse selliste hoiustajate hoiuseid, keda ei ole kontoomanikena nimetatud või kes ei ole ainsad omanikud; alammäära tuleb seetõttu kohaldada iga kindlakstehtava hoiustaja suhtes; seda ei tohiks kohaldada ühisinvesteerimisettevõtjate suhtes, kellele kehtivaid erilisi kaitse-eeskirju ei kohaldata eespool nimetatud hoiustele“.

5. Artiklis 1 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. hoius – igasugune kreeditsaldo, mis tekib kontole jäänud vahenditest või tavalisest pangandustegevusest tulenevates ajutistes olukordades ja mille krediidiasutus peab kohaldatavate juriidiliste ja lepinguliste tingimuste kohaselt tagasi maksma, ning igasugune krediidiasutuse võlg, mida tõendab tema väljastatud sertifikaat.

[…]

3. peatatud hoius – hoius, mille maksetähtpäev on saabunud ja mis kuulub maksmisele, kuid mida krediidiasutus ei ole maksnud tema suhtes kohaldatavate juriidiliste ja lepinguliste tingimuste kohaselt, kui:

   i) asjaomased pädevad asutused on otsustanud, et nende arvates ei suuda kõnealune krediidiasutus otseselt tema rahalise olukorraga seotud põhjustel hoiuseid hetkel tagasi maksta ega suuda seda ilmselt lähitulevikuski teha. […]

   ii) kohtuorgan on otseselt krediidiasutuse rahalise olukorraga seotud põhjustel teinud otsuse, mille tagajärjel ei saa hoiustajad esitada nõudeid krediidiasutuse vastu, kui selline otsus tehakse enne eespool nimetatud otsust;

4. krediidiasutus – ettevõtja, kelle tegevuseks on hoiuste või muude tagasimakstavate vahendite vastuvõtmine üldsuselt ja laenu andmine oma huvides;

[…]“.

6. Artiklis 2 on sätestatud:

„Tagatisskeemid ei hüvita järgmist:

– hoiused, mida teised krediidiasutused on teinud oma nimel ja oma huvides, kui artikli 8 lõikest 3 ei tulene teisiti;

– kõik vahendid, mida määratletakse krediidiasutuste omavahendeid käsitleva nõukogu 17. aprilli 1989. aasta direktiivi 89/299/EMÜ […] artiklis 2 „omavahenditena“;

[…]“.

7. Artikli 3 lõike 1 sisu on järgmine:

„Iga liikmesriik tagab ühe või mitme hoiuste tagamise skeemi sisseseadmise ja ametliku tunnustamise oma territooriumil. Ükski direktiivi 77/780/EMÜ artikli 3 kohaselt asjaomases liikmesriigis tegevusloa saanud krediidiasutus ei või vastu võtta hoiuseid, kui ta ei kuulu mõnda sellisesse skeemi, välja arvatud teises lõigus ja lõikes 4 sätestatud juhtudel.

[…]“.

8. Artiklis 7 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et hoiuste peatamise korral on iga hoiustaja hoiused kokku tagatud vähemalt 50 000 euro ulatuses.

1a. Liikmesriigid tagavad, et 31. detsembriks 2010 kehtestatakse nõue, et hoiuste peatamise korral on iga hoiustaja hoiused kokku tagatud 100 000 euro ulatuses.

[…]

2. Liikmesriigid võivad sätestada, et teatavad hoiustajad või hoiused jäetakse kaitseta või et neile pakutakse väiksemat kaitset. Need erandid on loetletud I lisas.“

9. Artikli 8 lõikes 3 on ette nähtud:

„Kui hoiustajal ei ole täielikku õigust kontol olevatele summadele, on tagatisega kaitstud isik, kellel on täielik õigus, tingimusel et see isik on kindlaks tehtud või teda saab kindlaks teha enne kuupäeva, mil pädevad asutused teevad artikli 1 lõike 3 punktis i kirjeldatud otsuse või kohtuorgan teeb artikli 1 lõike 3 punktis ii kirjeldatud otsuse. Kui täielik õigus on mitmel isikul, võetakse artikli 7 lõigetes 1, 3 ja 4 sätestatud piirmäärade arvutamisel arvesse iga isiku osa selle korra kohaselt, mille alusel summasid käsutatakse.“

10. I lisa („Artikli 7 lõikes 2 nimetatud erandite loend“) punktis 12 on nimetatud „sellesama asutuse väljalastud võlakirjad ning oma aktseptidest ja lihtvekslitest tulenevad kohustused“.

2. Direktiiv 97/9

11. Põhjendustes 4, 8 ja 9 on märgitud:

„(4) investorite kaitse ja usalduse säilitamine rahandussüsteemi vastu on olulised tegurid siseturu väljakujundamisel ja nõuetekohasel toimimisel selles valdkonnas; seetõttu on oluline, et igal liikmesriigil oleks investeeringute tagamise skeem, mis tagab vähemalt väikeinvestoritele ühtlustatud miinimumtasemega kaitse, kui investeerimisühing ei suuda täita oma kohustusi oma investoritest klientide ees“.

„(8) seetõttu peaks igas liikmesriigis olema investeeringute tagamise skeem või skeemid, millesse kuuluks iga selline investeerimisühing; iga skeem peab hõlmama seoses investori investeerimistoimingutega investeerimisühingute valduses olevat raha ja instrumente, mida ei saa investorile tagastada, kui investeerimisühing ei suuda täita oma kohustusi oma investoritest klientide ees; see ei piira mingil juhul igas liikmesriigis investeerimisühingu maksejõuetuse või lõpetamise korral tehtavaid otsuseid käsitlevate kehtivate eeskirjade ja menetluste kohaldamist“.

„(9) investeerimisühingu mõiste hõlmab krediidiasutusi, kellel on lubatud osutada investeerimisteenuseid; iga selline krediidiasutus peab samuti kuuluma investeeringute tagamise skeemi, et hõlmata tema investeerimistegevust; sellistelt krediidiasutustelt ei ole siiski vaja nõuda kuulumist kahte erinevasse skeemi, kui üks skeem vastab nii käesoleva direktiivi kui ka […] direktiivi 94/19[…] nõuetele; krediidiasutusteks olevate investeerimisühingute puhul võib siiski teatavatel juhtudel olla raske eristada direktiiviga 94/19[…] hõlmatud hoiuseid ja seoses investeerimistegevusega nende valduses olevat raha; liikmesriikidel tuleks lubada otsustada, kumba direktiivi selliste nõuete suhtes kohaldada“.

12. Selle direktiivi artiklis 1 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) investeerimisühing – direktiivi 93/22/EMÜ[5] artikli 1 lõikes 2 määratletud investeerimisühing, kellel on,

   – direktiivi [93/22] artikli 3 kohane tegevusluba või

   – krediidiasutuse tegevusluba nõukogu direktiivi 77/780/EMÜ […] ja nõukogu direktiivi 89/646/EMÜ […] kohaselt ning kelle tegevusluba hõlmab ühte või mitut direktiivi [93/22] lisa A jaos loetletud investeerimisteenust;

2) investeerimistegevus – direktiivi 93/22/EMÜ artikli 1 lõikes 1 määratletud mis tahes investeerimisteenus ja kõnealuse direktiivi lisa C jao punktis 1 nimetatud teenus;

3) instrumendid – direktiivi [93/22] lisa B jaos loetletud instrumendid;

4) investor – iga isik, kes on usaldanud raha või instrumente investeerimisühingule seoses investeerimistegevusega;

[…]“.

5 Nõukogu 10. mai 1993. aasta direktiiv väärtpaberiturul pakutavate investeerimisteenuste kohta (EÜT 1993, L 141, lk 27; ELT eriväljaanne 06/02, lk 43).

13. Direktiivi artikkel 2 sätestab:

„1. Iga liikmesriik tagab ühe või mitme investeeringute tagamise skeemi sisseseadmise ja ametliku tunnustamise oma territooriumil. Teises lõigus ja artikli 5 lõikes 3 nimetatud juhud välja arvatud, ei või ükski kõnealuses liikmesriigis tegevusluba omav investeerimisühing teostada investeerimistegevust, kui ta ei kuulu mõnda sellisesse skeemi.

[…]

2. Skeem pakub investoritele kaitset kooskõlas artikliga 4, kui:

– pädevad asutused on otsustanud, et nende arvates ei suuda investeerimisühing otseselt tema rahalise olukorraga seotud põhjustel täita oma kohustusi, mis tulenevad investorite nõuetest, ega suuda seda ilmselt lähitulevikuski teha, või

– kohtuorgan on otseselt investeerimisühingu rahalise olukorraga seotud põhjustel teinud otsuse, mille tagajärjel ei või investorid esitada nõudeid investeerimisühingu vastu,

olenevalt sellest, kumb otsus tehti enne.Nõuded, mis tulenevad investeerimisühingu suutmatusest:

– tagasi maksta investoritele võlgnetavat või kuuluvat raha, mida on seoses investeerimistegevusega nende nimel käsutatud, või

– tagastada investoritele neile kuuluvaid instrumente, mida on seoses investeerimistegevusega nende nimel käsutatud, hallatud või hoitud,

kaetakse kooskõlas kohaldatavate juriidiliste ja lepinguliste tingimustega.

3. Kõik lõike 2 kohased nõuded sellisele krediidiasutusele, kelle suhtes kohaldatakse teatavas liikmesriigis nii käesolevat direktiivi kui ka direktiivi [94/19], suunab kõnealune liikmesriik oma äranägemise järgi emma-kumma direktiivi alla kuuluvale skeemile. Ühtki nõuet ei hüvitata nende direktiivide alusel rohkem kui üks kord.

[…]“.

3. Direktiiv 2004/39/EÜ[6]

14. Põhjendustes 2, 26 ja 31 on kinnitatud:

„(2) Viimastel aastatel on finantsturgudel tegutsema asunud rohkem investoreid ja neile pakutakse veelgi keerukamat ulatuslikku teenuste ja instrumentide valikut. Kõnealuseid arenguid silmas pidades peaks ühendus hõlmama kogu investoritele suunatud tegevust. Selleks on vaja näha ette ühtlustamise tase, mida on vaja investoritele kõrgetasemelise kaitse pakkumiseks ja selleks et võimaldada investeerimisühingutel osutada päritoluriigi järelevalve all teenuseid kogu ühenduses, mis on ühtne turg. Eespool nimetatut silmas pidades tuleks direktiiv [93/22] asendada uue direktiiviga.“

6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiiv finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ (ELT 2004, L 145, lk 1; ELT eriväljaanne 06/07, lk 263).

„(26) Selleks et kaitsta investorite omandiõigust ja teisi samasuguseid väärtpaberitega seotud õigusi ning investori õigusi, mis on seotud investeerimisühingu hoolde usaldatud varaga, tuleks kõnealuseid õigusi hoida lahus investeerimisühingu õigustest. Kõnealune põhimõte ei tohiks takistada investeerimisühingul tegutseda oma nimel, kuid investori huvides, kui tehingu laad seda nõuab ja investor annab oma nõusoleku, näiteks aktsiate või osade laenuks andmise puhul.“

„(31) Üks käesoleva direktiivi eesmärke on kaitsta investoreid. […]“.

15. Artikli 4 lõikes 1 on määratletud:

„1) Investeerimisühing – juriidiline isik, kelle tavaliseks tegevuseks või äritegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele ja/või ühe või mitme investeerimistegevuse teostamine kutsetegevusena;

[…]

2) Investeerimisteenused ja -tegevus – I lisa A jaos loetletud teenused ja tegevused, mis on seotud I lisa C jaos loetletud instrumentidega;

[…]

17) Finantsinstrument – I lisa C jaos määratletud instrumendid.

18) Siirdväärtpaberid – need väärtpaberite klassid, mis on kapitaliturul kaubeldavad, välja arvatud maksevahendid, näiteks:

a) äriühingute aktsiad ja muud väärtpaberid, mis on samaväärsed äriühingute, usaldusühingute või muude üksuste aktsiatega, ning aktsiate hoidmistunnistused;

b) võlakirjad või võlakirjadega võrdväärsete väärtpaberite muud vormid, sealhulgas selliste väärtpaberite hoidmistunnistused;

[…]“.

16. I lisa („Teenuste ja tegevuste ja finantsinstrumentide loetelu“) hõlmab A jagu („Investeerimisteenused ja -tegevused“) järgmiste punktidega:„1) Ühe või mitme finantsinstrumendiga seotud korralduse vastuvõtmine ja edastamine.

2) Korralduste täitmine klientide nimel.

3) Kauplemine omal kulul.

4) Portfellihaldus.

5) Investeerimisnõustamine.

6) Finantsinstrumentide ja/või finantsinstrumentide emissiooni tagamine kindla kohustuse alusel.

7) Finantsinstrumentide emissioon ilma kindla kohustuseta.

8) Mitmepoolsete kauplemissüsteemide rakendamine.“

17. Sama lisa C jao („Finantsinstrumendid“) punkt 1) hõlmab „siirdväärtpabereid“.

4. Direktiiv 2006/48/EÜ[7]

18. Põhjendustes 5 ja 6 on avaldatud:

„(5) Krediidiasutuste tegevuse koordineerimiseks võetavaid meetmeid tuleks nii hoiuste kaitsmise kui ka krediidiasutustevahelises konkurentsis võrdsete tingimuste loomise huvides kohaldada kõigi nimetatud asutuste suhtes. Siiski tuleks nõuetekohaselt arvesse võtta siseriiklikest õigusaktidest tulenevaid objektiivseid erinevusi nende põhikirjades ja töö eesmärkides.“

„(6) Seetõttu peaks nimetatud meetmete reguleerimisala olema võimalikult ulatuslik ja hõlmama kõiki asutusi, mis tegelevad tagasimakstavate vahendite vastuvõtmisega üldsuselt kas hoiustena või muul kujul, näiteks pideva võlakirjade ja muude samalaadsete väärtpaberite väljalaskmisena või oma arvel ja nimel laenude andmisena. Nende krediidiasutuste jaoks, mille suhtes käesolevat direktiivi kohaldada ei saa, tuleks ette näha erandid. Käesoleva direktiivi sätted ei tohiks piirata selliste siseriiklike õigusaktide kohaldamist, milles on sätestatud täiendavad erivolitused lubamaks krediidiasutustel teostada teatavaid tegevusi ja võtta ette teatavat liiki toiminguid.“

19. Artiklis 5 on sätestatud:

„Liikmesriigid keelavad teistel isikutel ja ettevõtjatel peale krediidiasutuste tegeleda avalikkuselt hoiuste või muude tagasimakstavate vahendite kaasamisega.

Esimene lõik ei kehti hoiuste ega muude tagasimakstavate vahendite vastuvõtmise kohta liikmesriigilt, liikmesriigi piirkondlikelt või kohalikelt ametiasutustelt ja avalik-õiguslikelt rahvusvahelistelt organitelt, mille liikmeks on vähemalt üks liikmesriik, samuti mitte siseriiklikes või ühenduse õigusaktides selgelt sätestatud juhtudel, tingimusel et kõnealuste toimingute suhtes kohaldatakse hoiustajate ja investorite kaitsmiseks mõeldud eeskirju ja järelevalvet ning et need on kõnealustel juhtudel kohaldatavad.“

B. Leedu õigus

20. 20. juuni 2002. aasta seaduse nr IX-975 investorite hoiuste ja võlakirjade tagamise kohta artiklis 2 on määratletud:[8]

„3. „Hoiustaja“ – füüsiline või juriidiline isik, kellel on hoius pangas, panga filiaalis või ühistupangas, välja arvatud isikud, kelle hoiused ei ole käesoleva seaduse kohaselt tagatud. Kui füüsilisel või juriidilisel isikul (välja arvatud fondivalitsejad, kes haldavad ühisinvesteerimisfonde või pensionifonde) on väärtpaberihoius, loetakse usaldusisikut hoiustajaks. Kui isikuterühmal on lepingu alusel nõudeõigused vahenditele, loetakse igaühte nendest isikutest hoiustajaks ja vahendid jagatakse nende vahel võrdseteks osadeks, välja arvatud juhul, kui lepingutest, millest nende nõudeõigused tulenevad, või kohtulahendist tuleneb teisiti.

[…]

4. „Hoius“ – hoiuselepingu ja/või pangakonto alusel pangas, panga filiaalis või ühistupangas hoitavate hoiustaja vahendite kogusumma (koos intressiga), nagu ka muud vahendid, millele on hoiustajal nõudeõigus, mis tuleneb krediidiasutuse võetud kohustusest teha hoiustaja vahenditega tehinguid või osutada investeerimisteenuseid.

[…]

7 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2006. aasta direktiiv krediidiasutuste asutamise ja tegevuse kohta (uuestisõnastamine) (ELT 2006, L 177, lk 1).

8 *Žin.*, 2002, nr 65-2635. Hoiuste tagamise seadus, millega on direktiivid 94/19 ja 97/9 Leedu Vabariigi õigusse üle võetud (edaspidi „HTG“).

11. „Investor“ – füüsiline või juriidiline isik, kes on usaldanud vahendid või väärtpaberid kindlustusvõtjale, et kasutada selle osutatavaid investeerimisteenuseid. Kui isikuterühmal on lepingu alusel nõudeõigused vahenditele või väärtpaberitele, loetakse igaühte nendest isikutest investoriks ning väärtpaberid või vahendid jagatakse võrdsete osadena nende vahel, välja arvatud juhul kui lepingutest, millest nende nõudeõigused tulenevad, või kohtulahendist tuleneb teisiti. Kui isik, kes on vahendid või väärtpaberid käsutusse andnud (välja arvatud fondivalitsejad, kes haldavad ühisinvesteerimisfonde või pensionifonde) toimib usaldusisikuna, loetakse usaldusettevõtjat investoriks.

12. „Kohustused investori ees“ – investorile investeerimisteenuseid osutava kindlustusvõtja kohustus tagastada investorile talle kuuluvad vahendid või väärtpaberid.“

21. Artikli 3 lõike 1 kohaselt on tagatud riigi vääringus või välisvaluutas avatud hoiused. Selle artikli lõikes 4 on sätestatud, et tagada ei saa muu hulgas kindlustusvõtja enda emiteeritud võlainstrumente.

22. Vastavalt HTG artikli 9 lõike 1 teisele lausele tekib investori õigus kindlustushüvitisele kindlustusjuhtumi toimumise päeval ainult juhul, kui kindlustusvõtja on üle andnud või kasutanud investori väärtpabereid ja (või) rahalisi vahendeid ilma viimase nõusolekuta.

II. Faktilised asjaolud

A. Kohtuasi C-688/15

23. BBA bankas Snorase (edaspidi „Snoras“) aktsionäride 21. detsembri 2010. aasta üldkoosolek otsustas suurendada oma aktsiakapitali uute aktsiate ostmise ja märkimise avaliku pakkumise teel.

24. Vertybinių popierių komisija (väärtpaberikomisjon, Leedu) kiitis 3. veebruaril 2011 väärtpaberiprospekti heaks.

25. 1. märtsil 2011 avati Snorase nimel AB bankas FINASTAs (edaspidi „FINASTA“) konto, et kanda sellele klientide summasid emissiooni esemeks olevate aktsiate ostmiseks.

26. Agnieška Anisimovienė ja veel 256 Snorase klienti sõlmisid selle pangaga ajavahemikul 9. märtsist kuni 16. maini 2011 aktsiate märkimise lepingud. Nende lepingute kohaselt omandas Snoras õiguse debiteerida aktsiate summa kontodelt, mille olid A. Anisimovienė ja teised kliendid avanud Snorases, et kanda need üle kontole, mis oli Snorase nimel avatud pangas FINASTA. A. Anisimovienė ja teised võisid samuti kanda vastava summa otse sellele kontole.

27. Snoras taotles 5. mail 2011 Leedu keskpangalt (Lietuvos Bankas, Leedu Pank) luba oma põhikirja muutmiseks kapitali suurendamise lepingu tagajärjel.

28. Leedu Pank otsustas 16. novembril 2011 kehtestada Snorase tegevusele kuni 16. jaanuarini 2012 moratooriumi, nagu ka sundvõõrandada avaliku huvi põhjendusel Snorase aktsiad.

29. Leedu Pank keeldus 22. novembril 2011 kinnitamast eespool nimetatud põhikirjamuudatusi ja 24. novembri 2011. aasta otsusega tühistas Snorase panganduse tegevusloa.

30. 7. detsembril 2011 algatati Snorase pankrotimenetlus, mille kohta jõustus otsus 20. detsembril 2011.

31. A. Anisimovienė ja teised puudutatud isikud esitasid Vilniaus apygardos teismasesse (Vilniuse ringkonnakohus, Leedu) hagi nõudega tunnustada nende staatust selle panga hoiustajatena. Nende nõue jäeti 29. septembri 2014. aasta kohtuotsusega rahuldamata, kuna kohus leidis, et neid tuleb käsitada investoritena ja nende poolt aktsiate ostmiseks makstud summad ei olnud omandanud hoiuse staatust.

32. Selle kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse jättis Lietuvos apeliacinis teismas (apellatsioonikohus, Leedu) rahuldamata 12. märtsi 2015. aasta kohtuotsusega, mille peale esitati kassatsioonkaebus Lietuvos Aukščiausiasis Teismasele (Leedu kõrgeim kohus).

B. Kohtuasi C-109/16

33. Leedu väärtpaberikomisjon kiitis 16. juuni ja 14. juuli 2011. aasta otsustega heaks Snorase poolt uute võlakirjade emiteerimise prospekti.

34. Selle prospekti kohaselt võis Snoras teha mitu keskpika tähtajaga väärtpaberiemissiooni, tingimusel et iga emissiooni lõplikud tingimused eelnevalt avaldatakse.

35. Nimetatud prospektis oli märgitud, et: 1) üksikisikud võivad võlakirju osta Snorase filiaalides, esindustes ja muudes teenistustes; 2) võlakirjade hind tuli maksta märkimislepingu sõlmimise päeval, milleks ostjal pidi olema vastav summa Snorases avatud kontol ja ta pidi lubama sellel pangal summa sellelt kontolt debiteerida; 3) emissiooni lõplikes tingimustes märgitud toimumiskuupäev pidi olema võlakirjaemissiooni kuupäev, ja 4) võlakirjad tuli kanda ostja nimel Snorases avatud kontole.

36. Snoras avaldas 2. novembril 2011 11. keskpika tähtajaga ja fikseeritud intressimääraga võlakirjaemissiooni lõplikud tingimused.

37. Alvydas Raišelis sõlmis 10. ja 11. novembril 2011 Snorasega vastavad selle emissiooni võlakirjade märkimise lepingud, mille koguhinna ta maksis oma isiklikule Snorases avatud pangakontole. Lepingud sisaldasid tingimust, mis lubas pangal kontole kantud summa ostetud võlakirjade eest tasumiseks debiteerida, ilma et selleks oleks vaja sõlmida uut lepingut.

38. Snoras kandis vastavalt allkirjastatud lepingutele A. Raišelise poolt üle antud summad panga enda nimel avatud kontole.

39. Juba nimetatud Snorase kriisi tagajärjel A. Raišelise märgitud võlakirju lõpuks ei emiteeritudki.

40. A. Raišelis pöördus Vilniaus miesto 2-asis apylinkės teismasesse (Vilniuse 2. piirkonnakohus, Leedu) nõudega tunnustada tema õigust sellele, et Indėlių ir investicijų draudimas VĮ (finantsasutuste maksejõuetuse korral hoiuste ja investeeringute tagamisega tegelev riigiettevõte VI, edaspidi „IID“) maksaks talle kindlustushüvitist.

41. Piirkonnakohus jättis hageja nõude 7. septembri 2012. aasta kohtuotsusega rahuldamata. Ta oli seisukohal, et vaatamata sellele, et võlakirjaemissiooni ei olnud toimunud, oleks A. Raišelisel õigus saada kindlustushüvitist ainult juhul, kui Snoras oleks investori väärtpabereid ja/või vahendeid üle kandnud või kasutanud ilma tema teadmata, mida ei olnud juhtunud. Kohus lisas, et Snorase emiteeritud võlainstrumente ei saa tagada.

42. Esimese astme kohtuotsuse tühistas 17. oktoobril 2013 Vilniaus apygardos teismas (Vilniuse ringkonnakohus), kes andis apellandile õiguse saada taotletud kindlustushüvitist.

43. Apellatsioonikohus oli seisukohal, et isegi kui võlakirjad oleksid väljastatud ja kantud A. Raišelise isiklikule väärtpaberikontole väärtpaberite emiteerimise kuupäeval (1. detsembril 2011), siis Leedu Panga otsuse tõttu, millega Snorase panganduse tegevusluba alaliselt tühistati, seda emissiooni ei toimunud ja see ei tekitanud õigusmõju. Kohus tunnistas, et hagejale tuleb tunnistada investori staatust ja et vahendeid, mis tal olid Snorase kontol kindlustusjuhtumi kuupäeval, tuleb kvalifitseerida tagatud hoiusteks, mistõttu on A. Raišelis hüvitise suhtes, mida ta nõuab, nõudeõigusega isik.

44. IID esitas teise astme kohtuotsuse peale kaebuse Lietuvos Aukščiausiasis Teismasele (Leedu kõrgeim kohus).

III. Esitatud küsimus

45. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) esitas kaks eelotsusetaotlust, mis registreeriti Euroopa Kohtus vastavalt 21. detsembril 2015 (C-688/15) ja 25. veebruaril 2016 (C-109/16) ja mille sisu on järgmine:

A. Kohtuasi C-688/15

„1. Kas hoiuste tagamise direktiivi tuleb tõlgendada nii, et vahendeid, mis on debiteeritud isikute nõusolekul või nende enda poolt üle kantud või sisse makstud ühe krediidiasutuse nimel teises krediidiasutuses avatud kontole, võib nimetatud direktiivi kohaselt käsitada hoiustena?

2. Kas hoiuste tagamise direktiivi artikli 7 lõiget 1 ja artikli 8 lõiget 3 tuleb koostoimes tõlgendada nii, et hoiused tuleb artikli 7 lõikes 1 määratletud ulatuses välja maksta igale isikule, kes on oma nõude tõendatult esitanud enne kuupäeva, mil tehakse hoiuste tagamise direktiivi artikli 1 punkti 3 alapunktides i ja ii osutatud otsus?

3. Kas hoiuste tagamise direktiivi tähenduses on mõiste „tavaline pangandustegevus“ oluline hoiuse kui pangandustegevusest tuleneva kreeditsaldo mõiste tõlgendamisel? Kas seda mõistet tuleb arvesse võtta ka hoiuse mõiste tõlgendamisel, mida kasutatakse hoiuste tagamise direktiivi rakendamiseks vastu võetud siseriiklikes õigusnormides?

4. Kui vastus kolmandale küsimusele on jaatav, siis kuidas tuleb tõlgendada hoiuste tagamise direktiivi artikli 1 lõikes 1 kasutatud tavalise pangandustegevuse mõistet:

   a) millist pangandustegevust tuleb käsitada tavalisena või mis kriteeriumid määravad ära, kas konkreetne pangandustegevus on tavaline?

   b) kas tavalise pangandustegevuse mõistet tuleb analüüsida lähtuvalt toimuva pangandustegevuse eesmärgist või pooltest, kelle vahel see tegevus toimub?

   c) kas hoiuste tagamise direktiivis kasutatav hoiuse kui tavalisest pangandustegevusest tuleneva kreeditsaldo mõistet tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab ainult juhtumeid, kus „tavaliseks“ saab pidada ainult kogu sellist tegevust, mille tulemuseks on sellise saldo tekkimine?

5. Kui vahendid hoiuste tagamise direktiivis määratletud hoiuse mõiste alla ei kuulu, kuid liikmesriik on hoiuste tagamise direktiivi ja investeeringute tagamise direktiivi oma siseriiklikus õiguses rakendanud nii, et hoiustena on käsitatavad ka vahendid, mille suhtes hoiustajal on nõudeõigus tulenevalt krediidiasutuse kohustusest osutada investeerimisteenuseid, siis kas hoiuste kaitse on kohaldatav alles pärast seda, kui konkreetsel juhul on kindlaks määratud, et krediidiasutus tegutses investeerimisühinguna ja vahendid kanti talle üle investeerimistegevusega tegelemiseks investeeringute tagamise direktiivi ja [direktiivi 2004/39] tähenduses?“

B. Kohtuasi C-109/16

„1. Kas juhul, kui krediidiasutus toimib investeerimisühinguna, kellele on üle kantud vahendid selle krediidiasutuse enda poolt emiteeritud võlakirjade ostmiseks, aga väärtpaberiemissiooni ei tehta ega väärtpabereid raha maksnud isikule üle ei kanta, vaatamata sellele, et nimetatud vahendid on juba tema pangakontolt debiteeritud ja üle kantud krediidiasutuse nimel avatud pangakontole ja need ei kuulu tagasimaksmisele, ilma et liikmesriigi õigusakti eesmärk oleks teatud kindla kaitsesüsteemi rakendamise osas väga selge, võib kohaldatava tagatissüsteemi kindlaksmääramiseks kohaldada vahetult hoiuste tagamise direktiivi artikli 1 lõiget 1 ja investeeringute tagamise direktiivi artikli 1 lõiget 4, ning kas vahendite ette nähtud otstarve on selleks määrav kriteerium? Kas nimetatud direktiivide sätted on piisavalt selged, täpsed ja tingimusteta ning loovad subjektiivseid õigusi selleks, et üksikisikud saaksid nendele tugineda liikmesriikide kohtutes riigi asutatud tagatisfondi vastu esitatud hüvitamisnõuete põhjenduseks?

2. Kas investeeringute tagamise direktiivi artikli 2 lõiget 2, milles on sätestatud investeeringute tagamise skeemiga tagatud eri tüüpi nõuded, tuleb mõista ja tõlgendada nii, et see hõlmab ka niisuguste vahendite tagastamise nõudeid, mida investeerimisühing võlgneb investoritele ja mis ei ole hoiustatud investorite nimel?

3. Kui vastus teisele küsimusele on jaatav, kas investeeringute tagamise direktiivi artikli 2 lõige 2, milles on sätestatud investeeringute tagamise skeemiga tagatud eri tüüpi nõuded, on piisavalt selge, täpne ja tingimusteta ning loob subjektiivseid õigusi, nii et üksikisikud saaksid sellele tugineda liikmesriigi kohtutes riigi asutatud tagatisfondi vastu esitatud hüvitamisnõuete põhjenduseks?

4. Kas hoiuste tagamise direktiivi artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles direktiivis sätestatud mõiste „hoius“ hõlmab ka vahendeid, mis on isiklikult pangakontolt selle omaniku loal üle kantud krediidiasutuse nimel selles krediidiasutuses endas avatud kontole selle asutuse tulevase võlakirjaemissiooni eest maksmiseks?

5. Kas hoiuste tagamise direktiivi artikli 7 lõiget 1 ja artikli 8 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et hoiuste tagamise alusel tuleb teha kuni artikli 7 lõikes 1 nimetatud summas makse igale isikule, kelle nõudeõigust saab tõendada enne hoiuste tagamise direktiivi artikli 1 lõike 3 taanetes i ja ii nimetatud otsustamist või otsuse vastuvõtmist? Kas hoiuste tagamise direktiivi tuleb tõlgendada nii, et vahendeid, mis on saadud nende isikute loal konto debiteerimise teel, või nende isikute poolt üle kantud või sisse makstud krediidiasutuse nimel teises krediidiasutuses avatud kontole, võib käsitada hoiusena vastavalt sellele direktiivile?“

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

46. Kohtuasjades C-688/15 ja C-109/16 esitasid kirjalikud seisukohad IID, Leedu valitsus ja komisjon. Kohtuasjas C-688/15 esitasid need A. Anisimovienė ja veel 256 isikut.

47. Mõlema kohtuasja ühisel avalikul kohtuistungil, mis peeti 30. märtsil 2017, osalesid A. Anisimovienė ja teised, IID, Leedu valitsus ja komisjon.

V. Õiguslik analüüs

48. Selles eelotsusetaotluses arutatakse, kuidas kvalifitseerida direktiividega 94/19 ja 97/9 tagatud võimaliku kaitse seisukohast summasid, mille on kliendid üle andnud krediidiasutusele (Snoras) selle panga aktsiate (kohtuasi C-688/15) või tema emiteeritavate võlakirjade ostmiseks (kohtuasi C-109/16).

49. Esimesel juhul maksti klientide vahendid kontole, mille oli Snoras avanud teises krediidiasutuses (FINASTA), kas otse klientide endi poolt või nende loal ülekannetega, mille tegi Snoras oma kontorites nende üksikisikute avatud kontode debiteerimise teel.

50. Teisel juhul kanti vahendid – samuti kliendi nõusolekul – tema kontolt Snorases teisele panga enda nimel samas asutuses avatud kontole.

51. Kummalgi juhul ei saadud kavatsetud tehingut lõpule viia, sest Snoras kaotas 2011. aastal oma panganduse tegevusloa ja tema suhtes algatati pankrotimenetlus.

52. Nüüd tuleb esiteks välja selgitada, kas vahendeid, mis on mõeldud nii Snorase aktsiate ostmiseks (kohtuasi C-688/15) kui ka selle krediidiasutuse võlakirjade märkimiseks (kohtuasi C-109/16), saab liigitada „hoiuseks“ direktiivi 94/19 tähenduses.

53. Seejärel (ja ainult seoses kohtuasjaga C-109/16) tuleb otsustada, kas võlakirjade märkimiseks üle antud summad väärivad direktiiviga 97/9 investoritele pakutavat kaitset.

54. Mõlemad küsimused on tõstatatud seoses liikmesriigi õigusnormiga, millega on ühte ja samasse seadusesse üle võetud nii hoiuste tagamise direktiiv (94/19) kui ka investeeringute tagamise direktiiv (97/9).

55. Lietuvos Aukščiausiasis Teismase (Leedu kõrgeim kohus) esitatud küsimused saab minu arvates rühmitada ja ümber sõnastada kolmeks.

56. Esiteks tuleb analüüsida: a) kas kohtuasja C-688/15 vahendid on „hoius“ direktiivi 94/19 tähenduses, mille kohta on esitatud asja arutava kohtu küsimused 1, 3, 4 ja 5, nagu ka riivamisi küsimus 2; ja b) kas kohtuasja C-109/16 vahendeid võib samuti kvalifitseerida „hoiusteks“ direktiivi 94/19 tähenduses (kohtuasja C-109/16 küsimus 4). Ainult juhul, kui nii ühed kui ka teised vahendid kuuluvad direktiivi 94/19 kohaldamisalasse, tuleb lahendada küsimus, kes on tagatise saajad (kohtuasja C-688/15 küsimus 2 ja kohtuasja C-109/16 küsimus 5).

57. Teiseks tuleb analüüsida, kas kohtuasja C-109/16 summad on tagatud direktiiviga 97/9, sest eelotsusetaotluse esitanud kohtul on vaja teada, kas selle direktiivi artikli 2 lõige 2 on kohaldatav vahenditele, mida võlgneb investeerimisühing investoritele.

58. Lõpuks puudutavad kohtuasja C-109/16 küsimused 1 ja 3 direktiivide 94/19 ja 97/9 võimalikku vahetut õigusmõju.

A. Mõiste „hoius“ direktiivi 94/19 tähenduses ja selle tagatise saaja (kohtuasja C-688/15 küsimused 1–5 ja kohtuasja C-109/16 küsimused 4 ja 5)

1. Poolte argumendid

59. A. Anisimovienė ja ülejäänud hagejad väidavad, et direktiiv 94/19 hõlmab vahendeid, mille nad aktsiate märkimise lepingute alusel Snorasele üle andsid. Nende hinnangul oleks tulnud nende summad neile tagasi maksta kohe, kui nende lepingute ese põhjusel, et Leedu Pank keeldus Snorase kapitali suurendamist kinnitamast, ära langes.

60. Hagejate sõnul oli tegu „ajutise olukorraga“, mille tõttu jäeti vahendid, mille Snoras pidi neile tagastama, selle panga rahaliste raskuste tõttu neile tagasi maksmata. Teisisõnu takistas Snorase olukord tema „tavalist pangandustegevust“, milleks on kanda A. Anisimovienėle ja teistele tagasi summad, mis olid kantud Snorase kontole, kuid mida ei saanud kasutada aktsiate ostmiseks.

61. Nende arvates tähendaks kohaldatava õigusnormi piirav tõlgendamine nende ilmajätmist mitte ainult hüvitisest investoritena, vaid ka hüvitisest hoiustajatena. Nende hinnangul väärib hoiustaja, kes soovib hakata investoriks, kuid ei saa (nii on see nende sõnul nende puhul), direktiivis 94/19 ette nähtud kaitset.

62. Lisaks väidavad nad, et isikut, kellel on direktiivi 94/19 artikli 1 lõike 3 taanetes i ja ii nimetatud otsuste tegemise kuupäeval õigus nõuda vahendite tagastamist, tuleb käsitada hoiustajana.

63. Nii IID kui ka Leedu valitsus ja komisjon on seisukohal, et mõlemas menetluses vaidlusalused vahendid ei ole hoiused direktiivi 94/19 tähenduses.

64. IID väidab samamoodi nagu komisjon, et kohtuasja C-688/15 vahendid on pigem Snorase hoius pangas FINASTA (mitte A. Anisimovienė ja teiste hoius), sest vastavad summad, nagu kohus tuvastas teises kohtuasjas, kanti üle Snorasele, kes sai nende omanikuks, nii et direktiiv 94/19 neid ei hõlma.

65. IID, Leedu valitsuse ja komisjoni hinnangul ei ole need vahendid direktiiviga 94/19 tagatud, sest neid ei hoiustatud A. Anisimovienė ja teiste kontodel ning need ei olnud esindatud Snorase emiteeritud väärtpaberitega. Ainus, mis peab nende arvates seega olema määrav, on see, kas nende puhul oli tegu „tavalisest pangandustegevusest tuleneva ajutise olukorraga“. See ei ole nii, sest mõiste „tavaline pangandustegevus“ ei hõlma panga poolt raha vastuvõtmist tema aktsiate ostmiseks.

66. IID välistab võimaluse, et kohtuasja C-688/15 vahendite suhtes võiks kohaldada direktiivi 94/19, kuna Snoras toimis investeerimisühinguna ja võttis vastu vahendeid investeerimistegevuse jaoks. Tema arvates on kaalul olevad kaks tagatisskeemi olemuselt erinevad. Isegi kui neis võib olla kattuvusi, siis käesolevas kohtuasjas neid ei esine, sest hagejad kandsid vahendid üle investeeringu tegemiseks, mis lõpuks luhtus. Nende vahendite ülekandmine ei olnud direktiiviga 94/19 kaitstud hoius ning investeeringu enda risk ei olnud kaetud direktiiviga 97/9.

67. Kohtuasja C-688/15 kohta väidab Leedu valitsus, et liikmesriigi seadusandja on otsustanud kohaldada direktiivi 94/19 hoiuste tagatist, kui krediidiasutus võtab kohustuse osutada investeerimisteenuseid. Seepärast on tema arvates küsimus Snorase valduses olevate vahendite otstarbest hüpoteetiline. Igal juhul ja teise võimalusena võivad krediidiasutusele finantsinstrumentide ostmiseks või muuks otstarbeks usaldatud vahendid anda selle asutuse maksejõuetuseks muutumise korral õiguse saada direktiivi 94/19 alusel hüvitist, kui oleks võimalik järeldada, et need vahendid kuuluvad selle direktiivi kohaldamisalasse.

68. Komisjon lisab kohtuasja C-688/15 kohta, et direktiividega 94/19 ja 97/9 ei toimunud selle valdkonna täielikku ühtlustamist. Liikmesriigid võivad ette näha suurema kaitse, tingimusel et see ei nõrgenda direktiivide kasulikku mõju ega sekku Euroopa õigusnormidega ühtlustatud valdkondadesse.

69. Komisjoni hinnangul võivad liikmesriigid hoiuste tagamise skeemi kaitset laiendada vahenditele, mida kumbki direktiiv ei hõlma. Kui selle kaitse alla arvatakse võlanõuded, mis tekivad panga võetud kohustusest osutada oma klientidele investeerimisteenuseid, ei ole tema sõnul vaja, et see asutus oleks sel juhul toiminud direktiivi 97/9 tähenduses investeerimisühinguna.

70. Juhul kui vaidlusaluseid vahendeid võiks liigitada hoiusteks, väidab Leedu valitsus, et hüvitist ei tuleks anda mitte konto omanikule, vaid nende vahendite omanikule, kelle isikut tuleb tõendada enne krediidiasutuse maksejõuetuks tunnistamise kuupäeva.

71. IID juhib sellega seoses tähelepanu, et Snorase panganduse tegevusluba tühistati 24. novembril 2011, s.o kuupäeval, millal see asutus ega FINASTA ei olnud kohustatud vahendeid tagastama, sest kapitali suurendamise otsus oli kehtiv kuni 20. detsembrini 2011, millal Snoras oleks pidanud vahendid A. Anisimovienėle ja teistele tagastama.

72. Konkreetselt kohtuasja C-109/16 vahendite suhtes on IID, Leedu valitsus ja komisjon sisuliselt ühel meelel, et neid ei saa hoiusteks kvalifitseerida. Nende poolte jaoks on need asjaomase isiku nõusolekul Snorase kontole üle kantud vahendid selleks, et saada osa krediidiasutuse tulevasest võlakirjaemissioonist, mis ei lange kokku direktiivi 94/19 mõistega „hoius“.

2. Küsimuse analüüs

a) Direktiivi 94/19 mõiste „hoius“. Üldised kaalutlused

73. Mõiste „hoius“ hõlmab vastavalt direktiivi 94/19 artikli 1 punktile 1 ühelt poolt „igasugust kreeditsaldot, mis tekib kontole jäänud vahenditest või tavalisest pangandustegevusest tulenevates ajutistes olukordades ja mille krediidiasutus peab kohaldatavate juriidiliste ja lepinguliste tingimuste kohaselt tagasi maksma“, ning teiselt poolt „igasugust krediidiasutuse võlga, mida tõendab tema väljastatud sertifikaat“.

74. Nagu väitis kohtujurist Cruz Villalón ettepanekus (esimeses) kohtuasjas Indėlių ir investicijų draudimas ja Nemaniūnas [9], on „[m]õlemal juhul […] tegemist võlaga, mille krediidiasutus peab tagasi maksma kas esimeses olukorras selle konto omanikule, kus hoiti vahendid, millest on tekkinud kreeditsaldo, või selle konto omanikule, millele on tavalisest pangandustegevusest tulenevates ajutistes olukordades tekkinud kreeditsaldo; või teises olukorras hoiusesertifikaadi omanikule.“ [10]

75. Tagastamiskohustus on seega mõiste „hoius“ põhiolemus. [11] Seda kinnitab direktiivi 94/19 artikli 1 punkt 4, mis näeb ette, et punktis 1 nimetatud krediidiasutused on „ettevõtja[d], kelle tegevuseks on *hoiuste või muude tagasimakstavate vahendite* vastuvõtmine üldsuselt“. [12]

76. Teine mõiste „hoius“ direktiivi 94/19 tähenduses põhielement on just nimelt, et deposiidipank peab olema krediidiasutus.

77. Lõpuks seondub kolmas selle mõiste element hoiustaja staatusega. Ilma et see piiraks direktiivis 94/19 [13] ette nähtud või sellega lubatud erandeid, [14] peavad hoiustajad olema põhimõtteliselt „hoiustajad“, kelle kaitse on üks selle direktiivi põhieesmärke, nagu on kinnitatud selle esimeses põhjenduses. [15]

9 Kohtuasi C-671/13, EU:C:2015:129, punkt 36.

10 „Kõnealused võlad on selles osas samasugused“, jätkas kohtujurist Cruz Villalón, „kuid erinevad üksteisest siiski seoses asjaoluga, et üksnes hoiusesertifikaatide näol on tegemist üleantava võlaga, millega saab vajaduse korral kaubelda.“

11 Seevastu ei ole määrav, kas need on üleantavad või mitteüleantavad. Kuigi põhimõtteliselt „see tagasimaksmise kohustus välistab võimaluse, et võlg antakse üle või sellega kaubeldakse, sest tegemist on kitsas mõttes krediidiasutusele usaldatud hoiusega“ (kohtujuristi ettepanek, Cruz Villalón, kohtuasi C-671/13, EU:C:2015:129, punkt 37), puudutab direktiivi 94/19 artikli 1 punkt 1 ka hoiusesertifikaate, s.o omamoodi „hoiuseid“, millele on iseloomulik üleantavus (kohtujuristi ettepanek, Cruz Villalón, kohtuasi C-671/13, EU:C:2015:129, punkt 39), mis 25. juuni 2015. aasta kohtuotsuse kohaselt, mis tehti selles kohtuasjas (C-671/13, EU:C:2015:418, punkt 36), muudab seega „selles sisalduv[a] nõudeõigus[e] kaubeldav[aks]“. Üleantavuse asjaolu oli pealegi oluline selleks, et Euroopa Kohus tunnistas, et direktiivi 94/19 artikli 7 lõikega 2 koostoimes sama direktiivi I lisa punktiga 12 ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mis jätab hoiuste tagamise skeemi alt välja kindlustusvõtja enda emiteeritud võlaväärtpaberid (hoiusesertifikaadid), „tingimusel et niisugused väärtpaberid on üleantavad“ (kohtuotsus, 25.6.2015, Indėlių ir investicijų draudimas ja Nemaniūnas, C-671/13, EU:C:2015:418, punkt 38).

12 Samamoodi on direktiivi 2006/48 krediidiasutuste asutamise ja tegevuse kohta artiklis 5 reserveeritud „avalikkuselt *hoiuste või muude tagasimakstavate vahendite* kaasamise[…]“ õigus „krediidiasutuste[le]“. Kohtujuristi kursiiv.

13 Nagu see on teatud asjaoludel krediidiasutuste endi puhul, nagu nähtub direktiivi artiklist 2.

14 I lisas loetletud, direktiivi artikli 7 lõike 2 viitega.

15 „Tarbijate“ kaitsele viitab ka direktiiv 94/19 põhjenduses 16.

78. Vaidlust ei ole selles, et kohtuvaidlustes, mille kohta on need eelotsusetaotlused esitatud, esineb kaks nendest kolmest elemendist: tegu on summadega, mille on *krediidiasutusele* üle andnud üksikisikud (laias tähenduses *hoiustajad*), kes ei ole direktiivi 94/19 kaitse kohaldamisalast põhimõtteliselt välja jäetud. Jääb veel üle kontrollida, kas esineb ka kolmas element, mille kindlakstegemine on keerulisem.

79. Direktiivi 94/19 artikli 1 punktis 1 nimetatud kreeditsaldode hulgas on krediidiasutusele hoiuselepingu alusel usaldatud kreeditsaldod jooksevkontol või hoiukontol, mis ei ole eriti keerulised mõisted. Ka ei ole minu arvates raske kindlaks määrata – ilma et see piiraks keelelisi probleeme, mida ma hiljem nimetan –, mida tuleb mõista „hoiusesertifikaatide“ all, mida on käsitletud selle õigusnormi esimese lõigu viimases taandes.[16] Kohtuasjas C-688/15 ei ole tegu kummagagi nendest kahest kategooriast, nagu ma järgnevalt oma seisukohta kaitsen.

80. Keerulisem on iseloomustada saldosid, mis tekivad „tavalisest pangandustegevusest tulenevates ajutistes olukordades“, st neid, millega seondub teine direktiivi 94/19 artikli 1 punktis 1 käsitletud juhtudest.

81. Põhimõtteliselt võib nõustuda, et „tavaline pangandustegevus“ on krediidiasutuste tegevus nende tüüpilisel tegevusalal, mis seisneb põhiliselt „tagasimakstavate vahendite vastuvõtmise[s] üldsuselt kas hoiustena või muul kujul, näiteks pideva võlakirjade ja muude samalaadsete väärtpaberite väljalaskmisena või oma arvel ja nimel laenude andmisena“.[17]

82. Kindlasti, nagu tõi kohtuistungil välja A. Anisimovienė ja teiste kohtuasjas C-688/15 puudutatud isikute esindaja menetluses, on direktiivi 2006/48 põhjenduses 6 ette nähtud krediidiasutuste tegevuse koordineerimise meetmete reguleerimisala „võimalikult ulatuslik“ käsitlus. Kuid seda on tehtud selles tähenduses, et nimetatud reguleerimisala peab hõlmama „kõiki asutusi, mis tegelevad *tagasimakstavate* vahendite vastuvõtmisega üldsuselt“[18] ja pärast seda, kui põhjenduses 5 on nimetatud sõnaselgelt „hoiuste kaitsmist“. Järelikult, kui tahes mitmekesised krediidiasutuste ülesanded tänapäeval ka ei oleks, võib direktiivi 94/19 tähenduses asjassepuutuv tegevus olla ainult tüüpiline pangandustegevus, st *tagasimakstavate* vahendite vastuvõtmisega ja laenude andmisega seonduv tegevus.

83. Seda tüüpi tavalisest tegevusest tulenevate „ajutiste olukordade“ suhtes tuleks oletada, et need on niisuguse „tegevuse“ teostamise käigus tekkivad olukorrad. Need oleksid seega ühest arvestuslikust olekust teise ülemineku olukorrad, mille vahe on tingitud neid kahte olekut vahendavast pangatehingust ja milles need mõlemad olekud on täiesti pidevad.

84. Seega, esmase lähenemise kohaselt oleksid direktiiviga 94/19 tagatud „hoiused“ lisaks nendes ajutistes olukordades võimalikult tekkivatele kreeditsaldodele kreeditsaldod, mis tekivad igas konkreetses tavalise või tüüpilise pangandustegevuse tehingus (mis tehakse „kontole jäänud vahenditega“ või nendest lähtuvalt) ja võlad, mida tõendatakse krediidiasutuse väljastatavate hoiusesertifikaatidega.

16 Finantsinstrumendid, mida Cortés, L. J. oma artiklis „Contratos bancarios (II)“, Uría, R. ja Menéndez, A. teoses „*Curso de Derecho Mercantil*“, II kd, Civitas, Madrid, 2001, lk 541, määratleb kui „makstaolevad, indosseerimisega ülekantavad väärtpaberid, nii et omanik saab neid võõrandada, saades investeeritud või tähtajaliselt hoiustatud vahendid tagasi, ilma krediidiasutusega sõlmitud lepingut tühistamata või lõpetamata“.

17 Direktiivi 2006/48 põhjendus 6.

18 Kohtujuristi kursiiv.

85. Pean aga kordama, et direktiivis 94/19 kasutatud mõiste „hoius“ piiritlemisel on määrav tagasimaksmiskohustus. Hoiuselepingule on lahutamatult omane, et võõras asi võetakse hoiule kohustusega seda hoida ja see tagastada. Lisaks ei tohi unustada, et direktiiviga 94/19 püütakse põhimõtteliselt kaitsta hoiustajaid maksejõuetu krediidiasutuse sulgemise korral.[19] Mõte on seega ennekõike tagada hoiustajatele, et see maksejõuetus ei muudaks võimatuks nende vahendite tagastamist (vähemalt teatud piirini), mida krediidiasutus oli seaduslikult kohustunud tagastama.

86. Hoiustajate kaitse seisukohast leian seega, et direktiiviga 94/19 tagatud hoiused on hoiused, mis on (klientide poolt) krediidiasutusele usaldatud kindlustundega, et need saab igal ajal tagasi, ilma muude tingimusteta peale tavalisele tagasimaksetehingule omaste tingimuste.

87. Need on lõppkokkuvõttes vahendid, mida nende omanik *hoiab* kontol – kui kasutada direktiivi 94/19 artikli 1 punkti 1 väljendust – eesmärgiga, et need jäävad sinna, kuni ta otsustab need tagasi võtta. Loomulikult võib omanik neid ka kasutada sel ajal, kui need sellel kontol on, maksetehingutes (püsikorraldusega arvete maksmine jms), mida ta panga nõusolekul soovib sellelt kontolt debiteerida.

88. Direktiiviga 94/19 tahetakse õigustada hoiustajate usaldust selle vastu, et krediidiasutuses *hoitavad* vahendid saab tagasi, isegi siis, kui see asutus muutub maksejõuetuks. Liidu seadusandja püüab sel viisil vältida kulu, mida „hoiustajate usalduse kadumise korral pangandussüsteemi stabiilsuse vastu põhjustaks pangahoiuste ulatuslik väljavõtmine mitte üksnes raskustes olevatest, vaid ka heas olukorras olevatest krediidiasutustest“.[20]

89. Just seda konkreetset usaldust, mitte aga usaldust, mis peaks üldjuhul olema igasuguse õigustehingu puhul, tahetaksegi direktiiviga 94/19 kindlustada. See ei taga niisuguste vahendite tagastamist, mis on üle antud vastutasuks mõne lepingulise kohustuse eest, vaid kitsalt niisuguste vahendite tagastamist, mille usaldavad hoiustajad krediidiasutusele kindlustundega, et need saab igal ajal tagasi.

90. Mõistagi on vahenditele, mida kasutatakse mis tahes muu lepingusuhte raames võetud kohustuse täitmiseks, tagatud üldine kaitse, mis on õiguskorras ette nähtud kehtivalt sõlmitud lepingutele. Kuid see (üldine) kaitse tuleb kehtestada õiguskaitsevahendite abil, mis on igal juhul ette nähtud isiku õigusliku vastutuse nõudmiseks, kes ei täida oma lepingust tulenevaid kohustusi, mille hulka direktiivis 94/19 ette nähtud kohustused ei kuulu.

b) Kohtuasjas C-688/15 vaidlusaluste vahendite võimalik „hoiuseks“ kvalifitseerimine

91. Euroopa Kohus kinnitas 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsuses[21] selgelt, et äriühingute aktsiate omandamine ei ole direktiiviga 94/19 tagatud. Selle kohtuotsuse kontekstis tuli kindlaks määrata, kas see direktiiv hõlmab finantssektoris tegutsevate tunnustatud ühistute osakute kaitset. Euroopa Kohus järeldas, et „[s]elliste osakute omandamine sarnaneb […] rohkem äriühingute aktsiate omandamisele – mille puhul ei näe direktiiv 94/19 ette ühtki tagatist – kui pangakontole sissemaksete tegemisele“.[22]

92. Kuna selles kohtuasjas tuli välja selgitada ainult, kas nende konkreetsete osakute omandamine võis kuuluda direktiivi 94/19 mõiste „hoius“ alla, ei olnud Euroopa Kohtul vaja põhjalikult analüüsida aktsiate märkimise stsenaariumi, ning ta ainult kinnitas, et see jääb direktiivist 94/19 välja. Nüüd aga on see küsimus otseselt tõstatatud ja seepärast on vaja lähtuda põhjustest, mis seda Euroopa Kohtu kindlat seisukohta põhjendavad.

19 Direktiivi 94/19 põhjendused 1 ja 2.

20 Direktiivi 94/19 põhjendus 4.

21 Kohtuasi Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:975, punkt 67).

22 *Loc. ult. cit.*

93. Ainult kohtuasja C-688/15 asjaoludest, nagu need on esitatud eelotsusetaotluses, lähtudes arvan, et seal vaidlusaluseid vahendeid ei saa kvalifitseerida „hoiuseks“ direktiivi 94/19 artikli 1 punkti 1 tähenduses.

94. Tuletan meelde, et need olid summad, mis olid makstud krediidiasutuses (FINASTA) teise krediidiasutuse (Snoras) nimel avatud kontole ja mõeldud viimase emiteeritavate uute aktsiate ostmiseks. Sissemakse tehti kas otse (üksikisikute poolt) Snorase avatud kontole FINASTAs või siis Snorase ülekannetega sellele kontole Snorases tema klientide (kes andsid selleks nõusoleku) avatud kontodelt. Enne kui oli võimalik aktsiate omandamist tõendada, otsustas Leedu valitsus Snorase avaliku huvi põhjustel sundvõõrandada.

95. Minu arvates ei ole nende tehingute esemeks olevad summad „kontole jäänud vahendi[d] […] ja mille krediidiasutus peab […] tagasi maksma“. Tegelikult ei olnud vahendid *jäänud* isegi mitte nende üksikisikute kontodele, vaid kontole, mille Snoras oli avanud FINASTAs, nii et – nagu hoiatavad IID ja komisjon – isegi kui see oli hoius, siis sai see olla ainult Snorase hoius FINASTAs.

96. Kõigele vaatamata tuleks asuda seisukohale, et summad, mida Snoras „hoiustas“ FINASTAs, kuulusid tegelikult endiselt eraõiguslikele üksikisikutele, kes olid need sisse maksnud. Järelikult peaks direktiivi 94/19 artikli 8 lõikega 3 kindlustatud tagatis hagejaid kaitsma. Selle käsitusviisi vastu räägib siiski kaks põhjust.

97. Esiteks saaks sel juhul FINASTAsse sisse makstud vahendid olla direktiiviga 94/19 tagatud ainult siis, kui FINASTA oma deposiidipanga staatuses oleks ise maksejõuetu ega saaks seepärast vahendeid tagasi maksta, mida aga ei juhtunud.

98. Teiseks (ja vaatamata sellele, et näib, et on kohtulikult tuvastatud, et kõnealused vahendid on Snorase omand)[23] tuleneb tagastamiskohustus, mille täitmist võiks Snoraselt nõuda, selle panga ja tema klientide vahel sõlmitud aktsiaostulepingu rikkumisest. Seda kohustust ei või segi ajada kohustusega tagastada vahendid, mis on krediidiasutusele usaldatud kindlustundega, et need saab igal ajal tagasi, mis on direktiiviga 94/19 kaitstud vahendeid eristav tunnus.

99. Teisisõnu ei olnud vahendid, mille andsid A. Anisimovienė ja teised hagejad üle Snorasele, mitte niivõrd usaldatud kindlustundega, et see kohustub need nende isikute nõudmisel tulevikus igal ajal tagastama, vaid eeldusel, et need makstakse vastutasuks (hinna maksmine) teatud arvu Snorase aktsiate omandamise eest. Asjaolu, et seda omandamist lõpuks ei toimunud, võib olla lepingu rikkumine, mille hüvitamist tuleb nõuda Leedu tsiviil- või kaubandusõiguses ette nähtud õiguskaitsevahenditega, aga mitte direktiiviga 94/19 pangahoiustele tagatud kaitse alusel.

100. Aktsiamärkimislepingute alusel Snorase võetud kohustuste rikkumist ei saa minu hinnangul käsitada ka direktiivi 94/19 artikli 1 punktis 1 nimetatud „ajutise olukorrana“.

101. Hagejad väidavad, et Snoras oli kohustatud talle usaldatud vahendid tagastama, sest nende üleandmine oli „tavaline pangandustegevus“, isegi kui seda ei saanud lõpule viia, sest vahendite sissemaksmise ja nende tagastamise vahelisel ajal („ajutine olukord“) kehtestati esiteks Snorase tegevuse moratoorium ja seejärel algatati maksejõuetusmenetlus.

102. Leian siiski, et kui Snoras peaks aktsiaemissiooni eest, mis hiljem luhtus, vastu võetud vahendid tagastama, siis mitte seepärast, et ta teostas „tavalist pangandustegevust“ direktiivi 94/19 artikli 1 punkti 1 tähenduses. Nagu ma juba märkisin, loetakse „tavaliseks“ tegevust, mida krediidiasutused teostavad oma tüüpilisel tegevusalal (tagasimakstavate vahendite vastuvõtmine ja enda nimel laenude andmine), aga mitte aktsiate märkimist.

23 Nii väidab IID oma kirjalike seisukohtade punktis 70 kohtuasjas C-688/15, osundades kohtuotsust, mille tegi Lietuvos aukščiausiasis teismas (Leedu kõrgeim kohus) 2. oktoobril 2013 (tsiviilkohtuasi nr 3K 3 470/2013). Sellele viitas kohtuistungil ka komisjon.

103. Käesolevates asjades ei võetud vahendeid vastu niisuguste tagasimakstavate vahenditena, vaid rahasummadena, mille võttis Snoras vastu oma aktsiakapitali suurendamiseks uute aktsiatega, mille kliendid pidid omandama. Seepärast olid A. Anisimovienė ja teiste hagejate makstud summad vastutasu, millele hoiuse kaitse, hoidmise ja sel juhul tagastamise nõue ei kehti.

104. Direktiivi 94/19 artikli 1 punktis 1 nimetatud „ajutine olukord“ on – kordan – see, mis tekib „tavaliste“ pangatehingute vahelisel ajal, mitte olukord, mis tekib ühelt poolt aktsiaostulepingu rikkumise tagajärjel kohustuse tekkimise ja teiselt poolt selle kohustuse tegeliku rikkumise vahelisel ajal. Need ei ole niisugustel asjaoludel kaks „tavalist pangatehingut“, mille vahepealsel ajal on tekkinud „ajutine olukord“, vaid pigem lepingu rikkumise ja selle vastava õigusliku tagajärje materialiseerumise suhestatusse kajastumine ajas.

105. Lõpuks ei ole minu arvates eriti vaieldav, et kohtuvaidluses vaidlusaluseid vahendeid ei saa kvalifitseerida ka „igasugu[seks] krediidiasutuse võl[aks], mida tõendab tema väljastatud sertifikaat“, nii et need ei kuulu direktiivi 94/19 artikli 1 punktis 1 ette nähtud kolmanda juhtumi alla.

106. Lõppkokkuvõttes ei kujuta minu hinnangul kohtuasjas C-688/15 vaidlusalused vahendid endast direktiivi 94/19 kohaselt hoiust.

107. Ent eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib – arvestades, et liikmesriigi õigusse on direktiivid 94/19 ja 97/9 üle võetud ühe ja sama õigusaktiga[24] – samuti teada, kas liikmesriigi seadusandja võib arvata mõiste „hoius“ sisse „vahendid, millele hoiustajal on nõudeõigus, mis tuleneb krediidiasutuse võetud kohustusest teha hoiustaja vahenditega tehinguid või osutada investeerimisteenuseid“. Nii on see sätestatud, nagu kinnitab asja arutav kohus, HTG artikli 2 lõikes 4.

108. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul kavatses Leedu seadusandja selle õigusnormiga laiendada hoiuste tagatisskeemi tagatist kõikidele pangakontodel hoitavatele vahenditele, olenemata kontodele krediteeritud vahendite otstarbest. Seega hõlmab see mõiste tema sõnul ka vahendeid, mis on seotud investeerimisteenustega, mida pangad klientidele osutavad.

109. Nõustun komisjoniga, et kuna direktiivis 94/19 on ette nähtud ainult miinimumnõuete ühtlustamine, võivad liikmesriigid vabalt sellega tagatud kaitse ulatust suurendada, tingimusel et see ei „kahjusta[…] nimetatud direktiiviga ette nähtud hoiuste tagatisskeemi kasulikku mõju“.[25]

110. Seda konkreetset reservatsiooni arvestades, kui liikmesriigi seadusandja otsustab liigitada investeerimisteenuste osutamisega seotud vahendid „hoiuseks“, direktiiv 94/19 tal seda ei takista. Samamoodi ei ole riikliku õigusnormi tõlgendamiseks tingimata vaja tõlgendada, mida tuleb mõista investeerimistegevuse all direktiivi 97/9 täpse määratluse järgi.

111. Seega, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et Snoras on direktiivile 97/9 vaatamata toiminud investeerimisühinguna ja et vaidlusalused vahendid anti talle üle investeerimiseks, peab ta otsustama, kas riiklikus õiguses on see piisav, et tagada nendele vahenditele kaitse, mis – olemata direktiiviga 94/19 tagatud kaitse – ei või viimase süsteemi kahjustada.

24 Niisugune vorm ei ole liidu õigusega vastuolus, kuigi Euroopa Kohus on meelde tuletanud, et „selle õigusaktiga kehtestatud kord [peab], nagu on rõhutatud ka direktiivi 97/9 põhjenduses 9, vastama nende kahe direktiivi nõuetele“ (kohtuotsus, 25.6.2015, Indėlių ir investicijų draudimas ja Nemaniūnas, C-671/13, EU:C:2015:418, punkt 45).

25 Vt selle kohta kohtuotsus, 21.12.2016, Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:975, punkt 83).

c) Kohtuasjas C-109/16 vaidlusaluste vahendite võimalik kvalifitseerimine „hoiuseks“

112. Kohtuasjas C-109/16 kavatses A. Raišelis märkida Snorase emiteeritavaid fikseeritud intressiga ja keskpika maksetähtajaga võlakirju, mille jaoks ta nõustus, et teatavad vahendid kantakse tema kontolt (Snorases) üle selle krediidiasutuse kontole. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teada, kas nendel asjaoludel võib neid vahendeid kvalifitseerida „hoiuseks“ vastavalt direktiivi 94/19 artikli 1 punktile 1.

113. Minu arvates on põhjused, mille pärast ei saa kohtuasja C-688/15 vahendeid pidada hoiuseks, kohaldatavad ka kohtuasjale C-109/16.

114. Ka sel juhul ei olnud tegu A. Raišelise kontol *hoitavate* hoiustega, sest ajal, mil Snorase tegevusluba tühistati ja algatati pankrotimenetlus, olid vahendid juba laekunud selle krediidiasutuse nimel olevale pangakontole. Seepärast pean siinkohal kordama sama, mida ma juba märkisin Snorasel lasuva võimaliku tagasimaksmiskohustuse olemuse kohta.

115. Analoogselt on kohaldatavad põhjused, mida ma eespool nimetasin mõiste „ajutine olukord“ kohta, mis peab jääma selle lepingust tuleneva kohustuse tekkimise ja selle tegeliku täitmise vahelisele ajale.

116. Ka selles eelotsusetaotluses nimetatud vahendeid ei saa liigitada „hoiusesertifikaadiga tõendatud nõudeks“, ehkki see seisukoht nõuab rohkem selgitamist, sest erinevalt kohtuasjas C-688/15 arutatavast juhtumist ei kavatsenud A. Raišelis osta Snorase aktsiaid, vaid märkida selle asutuse emiteeritavaid võlakirju[26].

117. Kõnealuste vahenditega sooviti luua teatud vormis „võlakirjadega võrdväärsed väärtpaberid“ vastavalt direktiivi 2004/39 artikli 4 lõike 1 punktis 18 kasutatud väljendusele teatud liiki siirdväärtpaberite kohta kapitaliturul („võlakirjad või võlakirjadega võrdväärsete väärtpaberite muud vormid, sealhulgas selliste väärtpaberite hoidmistunnistused“).

118. See asjaolu võib olla direktiivi 94/19 seisukohast oluline, sest selle artikli 1 lõikes 1 mõiste „hoius“ määratlemisel nimetatud võlgade hulgas on just „hoiusesertifikaatidele“ vastavad võlad.

119. Materiaalses mõttes on selge, et võlg tekkis hetkest, kui A. Raišelis ja Snoras sõlmisid märkimislepingud ja ta maksis krediidiasutuse kontole võlakirjade koguhinna.

120. Samas on kindel, et puhtvormiliselt võlga lõpuks ei „väärtpaberistatud“, kuidas seda ka ei oleks püütud. Seepärast ei ole minu arvates tegu direktiivi 94/19 artikli 1 punktis 1 sätestatud faktilise juhtumiga.

121. Tunnistan siiski, et teoreetiliselt oleks mõeldav selle õigusnormi mitte nii jäik tõlgendus, et väita, et nõudega, et nõuet tuleb „tõendada“ hoiusesertifikaadiga, püüab direktiiv 94/19 lõppkokkuvõttes tagada (teatud piirini) võlad, mis on piisavalt tõendatud.

122. Arvestades hoiustajate kaitsmise eesmärki, mida ma nimetasin, võimaldaks termini „tõendatud“ ulatuslikum tõlgendamine vahest hõlmata igasugust niisuguse võla olemasolu „piisavat tõendamist“, mida on krediidiasutus kohustatud tagasi maksma.

26 Võlakiri on finantsinstrument, millega sisuliselt tõendatakse kapitalilaenu, mille moodustavad vahendid, mis tuleb laenuandjale tähtaegselt ja nõuetekohaselt sätestatud tingimustel tagasi maksta.

123. Ent isegi sellest perspektiivist tuleks liikmesriigi kohtul hinnata, kas võlakirjade märkimise lepingu sõlmimisega A. Raišelise ja Snorase vahel ning asjaoluga, et esimene täitis oma lepingulist kohustust maksta teisele lepingus sätestatud vahendid, võib lugeda võla olemasolu tõendatuks samadel tingimustel nagu siis, kui A. Raišelise vahendite maksmist Snorasele oleks tõendatud hoiusesertifikaadiga.

124. Lisaks, kui lähtuda sellest direktiivi 94/19 artikli 1 punkti 1 tõlgendusest, tuleks arvesse võtta, et direktiivi 94/19 enda artikli 7 lõikes 2 antud võimalust kasutades ei hõlma Leedu õigusakt krediidiasutuse väljastatud hoiusesertifikaatide tagamist. [27]

125. *Funktsionaalne* tõlgendamine, millele ma just viitasin, läheks tõenäoliselt kaugemale liidu seadusandja poolt direktiivi 94/19 artikli 1 punktis 1 vaadeldud faktilise juhtumi määratlemisel seatud piiridest. Seal on juttu „hoiusesertifikaadiga tõendatud võlast“, s.o võlast, mis mitte ainult on materiaalselt iseenesest olemas, vaid mida saab vormiliselt konkreetse dokumendiga tõendada.

126. Selle õigusnormi hispaaniakeelne versioon on võib-olla eriti range selle dokumendi määratlemisel, mis peab olema „hoiusesertifikaat“. Teised keeleversioonid näivad vähem piirangulised: prantsuskeelsed on näiteks nimetatud „*toute créance représentée par un titre de créance*“.[28] Selles on aga ikkagi nimetatud „*titre*“, st dokumenti, mis peab nõuet „esindama“, ehk kinnitab selle formaalsust.

127. Lõppkokkuvõttes näib, et ei piisa sellest, et nõude olemasolu võiks tuvastada teisiti kui dokumendi esitamisega. On *a sensu contrario* välistatud, et tõendatakse lihtsalt nõude vormistamise soovi või – siin käsitletaval juhul – seda, et krediidiasutuse emiteeritavate võlakirjade märkija on oma maksekohustuse täitnud. [29]

128. Kokkuvõttes leian, et ka kohtuasja C-109/16 vahendeid ei saa kvalifitseerida „hoiuseks“ direktiivi 94/19 artikli 1 punkti 1 tähenduses, ilma et see piiraks seda, et selle direktiiviga ei ole vastuolus see, et liikmesriigi õigusaktis võib selles direktiivis sätestatud tagatisskeemi tõhusust kahjustamata käsitada nii neid kui ka kohtuasjas C-688/15 arutamisel olevaid vahendeid hoiustena.

B. Direktiivi 97/9 investeeringute tagamise skeemi kaitse ulatus (kohtuasja C-109/16 küsimus 2)

129. Direktiivi 97/9 põhjenduses 9 mööndakse, et teatavatel juhtudel võib „olla raske eristada direktiiviga [94/19] hõlmatud hoiuseid ja seoses investeerimistegevusega [investeerimisühingute] valduses olevat raha“. Veelgi enam, teatud nõuded on kaitstud nii direktiiviga 94/19 kui ka direktiiviga 97/9. Viimase artikli 2 lõikes 3 on sätestatud sellisel juhul kahekordne hüvitis.

130. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, kas kohtuasjas C-109/16 vaidlusalused vahendid – mis, nagu ma juba märkisin, ei ole hoius vastavalt direktiivile 94/19 – kuuluvad direktiivi 97/9 kohaldamisalasse.

27 Nagu tuvastati 25. juuni 2015. aasta kohtuotsuses Indėlių ir investicijų draudimas ja Nemaniūnas (C-671/13, EU:C:2015:418, punkt 38), jätab HTG artikli 3 lõige 4 hoiuste tagamise skeemist välja „kindlustusvõtja enda emiteeritud võlaväärtpaberid (hoiusesertifikaadid)“. Euroopa Kohus oli seisukohal, et see väljajätmine on direktiiviga 94/19 kooskõlas, tingimusel et „niisugused väärtpaberid on üleantavad“. Kohtuistungil Leedu valitsus kinnitas, et Leedu õigusakti ei ole selles punktis muudetud. Seega oleks eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kontrollida, kas vaidlusalused võlakirjad vastavad või mitte sellele tingimusele, selle võimaliku hoiuste tagamise skeemist välja jätmiseks.

28 Samamoodi on itaalia- ja portugalikeelses versioonis need vastavalt „debiti rappresentati da titoli“ ja „dívidas representadas por títulos“.

29 Teised keeleversioonid kinnitavad vormi olulisust. Nii on ingliskeelses nimetatud „*any debt evidenced by a certificate*“ ja saksakeelses „*Forderungen, die das Kreditinstitut durch Ausstellung einer Urkunde verbrieft hat*“.

1. Poolte argumendid

131. IID väidab, et direktiiv 97/9 neid vahendeid ei hõlma. Snoras ei toiminud tema sõnul investeerimisühinguna, vaid võlakirju emiteeriva üksusena, nii et klientidele tekkinud kahju põhjustas investeerimisriski realiseerumine, mis sellisena välistab selle direktiiviga tagatud kaitse.

132. Samamoodi on Leedu valitsus seisukohal, et Snorast ei saa pidada investeerimisteenuseid osutavaks ettevõtjaks, sest ta ei vasta direktiiviga 2004/39 nõutud kriteeriumidele, nii et ta toimis võlakirjade emitendina ja mitte investeerimisühinguna. A. Raišelisele tekkinud kahju on igasugusele investeeringule olemuselt omane risk.

133. Komisjon väidab, et olenemata direktiivi 97/9 artikli 2 lõike 2 leedukeelsest grammatilisest sisust, tuleb seda õigusnormi tõlgendada nii, et peab olema tagatud nõuete täitmine, mis tulenevad investeerimisühingu suutmatusest tagastada investoritele vahendeid, mis neile võlgnetakse või mis neile kuuluvad ja mida hoiustatakse ühingus investorite nimel seoses investeerimistegevusega. Tema sõnul ei ole oluline, kas vahendid on hoiustatud investeerimisühingu või investori nimel oleval kontol.

2. Küsimuse analüüs

134. Nagu direktiivi 97/9 pealkiri[30] näitab, ei ole selle ese *investeeringute* kaitse, st sellega ei püüta katta või kõrvaldada igasugusele väärtpaberiinvesteeringule olemuselt omast riski. Selle eesmärk on kaitsta *investoreid*. Täpsemalt või eelkõige „väikeinvestorit“ vastavalt selle direktiivi põhjendusele 4.

135. Eesmärk on nimelt kindlustada riski vastu, kui „investeerimisühing ei suuda täita oma kohustusi oma investoritest klientide ees“,[31] see tähendab kaitsta kliente selle eest, et ei täideta „investeerimisteenuste osutamise“ või „investeerimistegevuse teostamise“[32] kohustusi. Mis on sama, mis kaitsta investorit selle eest, et ettevõtja, kellelt ta on taotlenud professionaalset abi investeerimisel, osutub maksejõuetuks või üldiselt „[…] ei suuda täita oma kohustusi oma investoritest klientide ees“.

136. Lõppkokkuvõttes tagatakse, et hoiustajad (või vähemalt mõned nendest)[33] saavad investeerida kindlustundega, et on olemas tagatisskeem, mis neid kaitseb teatud piirmäärani ja mis katab „investeerimisühingute valduses olevat raha ja instrumente“,[34] kui need ei suuda oma kohustusi täita.

137. See on seega tagatis lisaks juba tavapärastele tsiviil- või kaubandusõiguses lepingupooltele tagatud mehhanismide kasutamisele. Lisaks niisuguste investeerimisühingute lepingulisele või lepinguvälisele vastutusele, kes ei toimi oma klientide suhtes nõutava aususe, erapooletuse ja professionaalsusega või kes annavad neile mitmeti mõistetavat või eksitavat teavet nende riskide kohta, kehtib direktiivi 97/9 tagatisskeem objektiivselt. Kuid see ei kaitse riski eest, et investeering, kui kord juba tehtud, allub paratamatult turuloogikale.

138. Näib, et Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) peab tõendatud faktiliseks asjaoluks, et kohtuasja C-109/16 asjaoludel toimis Snoras investeerimisühinguna.[35] Tema kahtlused puudutavad A. Raišelise käsitamist investorina ja järelikult tema võimalikku õigust direktiiviga 97/9 antud kaitsele.

30 Direktiiv „[investoritele hüvitise] tagamise skeemide kohta“.

31 Direktiivi 97/9 põhjendus 4.

32 Direktiivi 2004/39 artikli 4 lõike 1 punkt 1.

33 Vastavalt direktiivi 97/9 artikli 4 lõikele 2 võivad liikmesriigid „sätestada, et teatavad investorid ei saa skeemide pakutavat kaitset või neile pakutakse madalamat kaitsetaset. Need erandid on loetletud I lisas“.

34 Direktiivi 97/9 põhjendus 8.

35 Vastavalt eelotsusetaotluse punktile 22 oli A. Raišelis sõlminud Snorasega lisaks võlakirjade märkimise lepingule lepingu finantsteenuste osutamise kohta mittekutselisele kliendile.

139. Euroopa Kohus peab seega talle eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud konkreetsele küsimusele vastamiseks pidama tuvastatuks, et Snoras vastas sel juhul investeerimisühinguks kvalifitseerimiseks vajalikele tingimustele.[36]

140. Eespool öeldust lähtuvalt tuleb rõhutada, et A. Raišelise kavatsetud finantstehingut ei saanud lõpule viia selle asutuse (Snoras) maksejõuetuse tõttu, kes oli samal ajal nende võlakirjade emitent, mida tema klient kavatses märkida, ja investeerimisühing, kellelt klient oli selle tehingu tellinud.

141. Nendel tingimustel on raske eristada, kummast Snorase rollist A. Raišelise suhtes oli viimasele tekkinud majanduslik kahju tingitud. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kindlaks määrata, kummaga nendest juhtudest on põhikohtuasja asjaoludel tegu. Kui ta lõpuks leiab esiteks, et Snoras toimis investeerimisühinguna, ja teiseks, et võlakirjade märkimine toimus A. Raišelisega sõlmitud finantsteenuste lepingu raames, tuleb tal lahendada küsimus, mil määral tekitab Snorase „suutmatus“ hüvitamiskohustuse, mille jaoks palub eelotsusetaotluse esitanud kohus tõlgendada direktiivi 97/9 artikli 2 lõiget 2.

142. Selle küsimuse konteksti ilmestab selle õigusnormi leedukeelse sõnastuse märkimisväärne erinevus teistest keeleversioonidest. Viimastes on kirjutatud, et tuleb tagada „nõuded, mis tulenevad investeerimisühingu suutmatusest […] tagasi maksta investoritele *võlgnetavat* või kuuluvat raha, mida [investeerimisühing] seoses investeerimistegevusega nende nimel käsuta[b]“.[37] Leedukeelses tekstis on vastupidi juttu ainult investoritele *kuuluvatest* vahenditest, nimetamata vahendeid, mida investeerimisühing neile võlgneb.[38]

143. Nagu ma järgnevalt selgitan, sisaldab kohaldatav õigusnorm viidet investoritele *võlgnetavatele vahenditele*,[39] mis on see, mis konkreetselt eelotsusetaotluse esitanud kohut huvitab. Kuna viimane seda viidet õigusnormi leedukeelsest tekstist ei leidnud, küsib ta Euroopa Kohtult, kas seda tuleb järeldada tõlgendamise teel.

144. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) soovib teada, kas direktiivi 97/9 artikli 2 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et „see hõlmab ka niisuguste vahendite tagastamise nõudeid, mida investeerimisühing *võlgneb investoritele* ja mis ei ole hoiustatud investorite nimel“.[40]

145. Vastus peab olema jaatav ühelt poolt seepärast, et enamik keeleversioone (v.a leedukeelne) on kokkulangevad selle õigusnormi grammatilises sisus. Nendel juhtudel ei ole vaja tuletada tõlgendamise teel sätet, mida tuleb üheselt ja reservatsioonideta pidada õigusnormi sisu enda lahutamatuks osaks. Teiselt poolt on see lahendus, mis vastab kõige paremini õigusnormi investorikaitse eesmärgile.

146. Muus osas on kõnealune artikkel piisavalt selge, täpne ja tingimusteta selleks, et üksikisikud saaksid sellele tugineda, nagu järgnevalt selgitatakse.

36 Kõnealust eeldust ei ole kohtuasjas C-688/15, milles kõik viitab sellele, et Snoras ei olnud osutanud investeerimisteenuseid. Võib-olla seepärast keskendus eelotsusetaotluse esitanud kohus selle eelotsusetaotluse küsimustes direktiivi 94/19 kohaldamisalale ja vaidlusaluste vahendite võimalikule „hoiuseks“ kvalifitseerimisele.

37 Näiteks hispaaniakeelses ja teistes versioonides, nagu ingliskeelses („*repay money* owed to *or belonging to investors and held on their behalf in connection with investment business*“); prantsuskeelses („*rembourser aux investisseurs les fonds* leur étant dus *ou leur appartenant et détenus pour leur compte en relation avec des opérations d'investissement*“); saksakeelses („*Gelder zurückzuzahlen, die* Anlegern geschuldet werden *oder gehören und für deren Rechnung im Zusammenhang mit Wertpapiergeschäften gehalten werden*“); itaaliakeelses („*rimborsare i fondi* dovuti *o appartenenti* agli investitori *e detenuti per loro conto in relazione ad operazioni d'investimento*“) või portugalikeelses („*reembolsar os investidores dos fundos que* lhes sejam devidos *ou que lhes pertençam e que sejam detidos por sua conta no âmbito de operações de investimento*“).

38 „[*G*]*rąžinti pinigus*, priklausančius *investuotojams ir laikomus jų vardu ryšium su investicine veikla*“. Selles sõnastuses on ka HTG artikli 2 lõige 12.

39 Nagu on meelde tuletatud Euroopa Kohtu 7. juuli 2016. aasta kohtuotsuses Ambisig (C-46/15, EU:C:2016:530, punkt 48), ei saa „see, kuidas liidu õiguse säte on ühes keeleversioonis sõnastatud, olla selle sätte tõlgendamise ainus alus ja sellele keeleversioonile ei saa tõlgendamisel anda eelist muude keeleversioonide ees. Liidu õigusnorme tuleb nimelt tõlgendada ja kohaldada ühetaoliselt, arvestades liidu kehtivaid versioone kõigis keeltes. Niisiis, kui liidu õigusakti eri keeleversioonides on erinevusi, tuleb asjaomast sätet tõlgendada lähtuvalt selle õigusakti üldisest ülesehitusest ja eesmärkidest, mille osa see säte on“.

40 Teise küsimuse sisu kohtuasjas C-109/16; kohtujuristi kursiiv.

C. Direktiivide 94/19 ja 97/9 vahetu õigusmõju (kohtuasja C-109/16 küsimused 1 ja 3)

147. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib samuti, kas üksikisikud saavad kohtus direktiivi 97/9 artikli 2 lõikele 2 vahetult tugineda.

148. Komisjon leiab, et saavad, sest asjaolu, et selles artiklis on nimetatud „kohaldatavaid juriidilisi ja lepingulisi tingimusi“, ei takista, et selle õigusnormi osa tagasimaksmiskohustuse kohta on piisavalt selge, täpne, tingimusteta ja tekitab subjektiivseid õigusi, sest need „tingimused“ ei mõjuta muud kui hüvitise maksmise viise.

149. See küsimus lahendati 25. juuni 2015. aasta kohtuotsusega Indėlių ir investicijų draudimas ja Nemaniūnas,[41] milles Euroopa Kohus leidis, et „direktiiv 97/9 [on] skeemi alla kuuluvate juhtude määratlemisega seoses piisavalt selge, täpne ja tingimusteta, et eraõiguslikud isikud saaksid sellele vahetult tugineda“.

150. Sama kehtib direktiivi 94/19 artikli 1 punkti 1 ja seal sätestatud mõiste „hoius“ kohta, mille vahetu õigusmõju kohta eelotsusetaotluse esitanud kohus samuti küsib.

151. Igal juhul ja nagu ka kohtuasjas Indėlių ir investicijų draudimas ja Nemaniūnas,[42] tuleks eelotsusetaotluse esitanud kohtul „kontrollida, kas IID, kelle puhul on teada, et tema ülesanne on tagada finantsasutuste maksejõuetuse korral investoritele nende hoiuste ja investeeringute kaitse“, vastab tingimustele, millele peavad vastama „[üksused, kelle vastu saab tugineda] direktiivi vahetut õigusmõju omada võivatele sätetele“; muu hulgas tingimusele, et need on „üksus[ed], kellele on, olenemata tema õiguslikust vormist, tehtud ametiasutuse korraldusel ülesandeks viimase kontrolli all olevate avalike teenuste osutamine ja kellel on sellega seoses märksa laiemad volitused kui need, mis tulenevad üksikisikute vahelistele suhetele kohaldatavatest eeskirjadest“.[43]

VI. Ettepanek

152. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Lietuvos Aukščiausiasis Teismasele (Leedu kõrgeim kohus) järgmiselt:

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 1994. aasta direktiivi 94/19/EÜ hoiuste tagamise skeemide kohta Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2009. aasta direktiiviga 2009/14/EÜ muudetud redaktsioonis artikli 1 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „hoius“ ei hõlma:

   – vahendeid, mis on isiklikult pangakontolt selle omaniku loal üle kantud krediidiasutuse nimel avatud teisele pangakontole selle asutuse tulevase võlakirjaemissiooni märkimiseks;

   – vahendeid, mis on samadel tingimustel üle kantud selleks, et osta panga aktsiaid, mille kohta on korraldatud avalik ostupakkumine.

2. Direktiiv 94/19 ei takista seda, et liikmesriigi õigusaktiga võib kaitsta nimetatud vahendeid tagatud hoiustena, tingimusel, et nii ei kahjustata selle direktiiviga kehtestatud kaitsesüsteemi tõhusust.

3. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. märtsi 1997. aasta direktiivi 97/9/EÜ investeeringute tagamise skeemide kohta artikli 2 lõige 2 on kohaldatav investeerimisühingu suutmatuse korral oma klientidele võlgnetavaid vahendeid tagasi maksta.

41 Kohtuasi C-671/13, EU:C:2015:418, punkt 58.

42 Kohtuotsus, 25.6.2015 (C-671/13, EU:C:2015:418, punkt 59).

43 *Loc. ult. cit.*

4. Nii direktiivi 94/19 artikli 1 punkt 1 kui ka direktiivi 97/9 artikli 2 lõige 2 on piisavalt selged, täpsed ja tingimusteta, et üksikisikud saaksid kohtus neile vahetult tugineda asutuste vastu, kellele on olenemata nende õiguslikust vormist tehtud ülesandeks avalike teenuste osutamine ja kellel on sellega seoses märksa laiemad volitused kui need, mis tulenevad üksikisikute vahelistele suhetele kohaldatavatest eeskirjadest; see asjaolu tuleb tuvastada liikmesriigi kohtul.